

වැනි චීන දෙශාටකයින් 'අශෝක ස්තම්භ විදුරු මෙන්' දිලියේ'යයි ප්‍රකාශ කළේත් එහෙයිනි. අවුරුදු දෙදහසක පමණ කාලයක් තිස්සේ දේශගුණයේ හැම අතවරයකටම මුහුණ දෙමින් අද දක්වාම මේ ස්තම්භයන් කිහිපයක් අර ඔපය ආරක්ෂා කරගෙන ප්‍රකාශී ස්වරූපයෙන් සිටී. **ජෝන්මාෂල්** කියන පරිදි මේ ස්තම්භයන්හි ඇති කලාත්මක ශ්‍රේෂ්ඨත්වය ඇතත්ස්ථිති හෝ අන්තිමිම තැනකදී ඉක්මවා ගොස් නැත. සියල්ලම පොදුවේ ගත් කල මේ එක ස්තම්භයක් ටොපණහක් පමණ බරය. අධි භතලිහක් පමණ උසය.

ස්තම්භ ශීර්ෂය වෙනම ගලකින් නෙලන ලද්දකි. එය කදට පුරුද්දා ඇත්තේ සිමෙන්ති ආදියේ ආධාරයෙන් නොව විශාල තඹ කුඩුම්බියක ආධාරයෙනි. **වින්සන්ට් ස්මිත්** පවසන පරිදි මෙවැනි අංග ඉංජිනේරු ශිල්පය අතින් උපරිම දියුණුවක් ප්‍රකට කරයි. මේ ශීර්ෂයන් සාමාන්‍යයෙන් අධි භතක් පමණ උසය. විෂ්කම්භය අධි කුනක් පමණ වේ. මෙහි ප්‍රධාන කොටස් කුනක් දක්නා ලැබේ. මුදුනේ ඇති රූපය, එය දරා සිටින ඵලකය, (abacus) පිපි එන නෙලුම් මලක ස්වරූපය ඇති සංඝෝවා ආදී වශයෙනි. මුදුනේ රූපය සංකේතාත්මක වටිනාකමකින් යුක්ත එකකි. එය සිංහයා, ගවයා, ඇතා, අශ්වයා යන සතුන්ගෙන් එකකුගේ රූපයක්, එක් වර්ගයේ සතුන් කීප දෙනෙකුගේ රූපයක් හෝ වික්‍රයක් විය. සත්වයින් අතරින් අශ්වයා දක්නට ඇත්තේ අල්ප වශයෙනි. සාරනාත් ස්තම්භ ශීර්ෂයෙහි ඵලකයේ නම් මේ සතුන් සතර දෙනාම කැටයම් කොට ඇත. මුදුනේ රූපයට සරිලන පරිදි ඵලකය වෘත්තාකාර විය. බෂාර්බකිර් ස්තම්භයේ පමණක් ඵලකය ආයතාකාරය. ශීර්ෂයේ පහලම කොටස පිහිගෙන එන නෙලුම් මලක ස්වරූපය ඇති සංඝෝවා විය. මේ සංඝෝවාකාර අංගය අශෝක යුගයට පෙර සිටම ග්‍රීක හා පර්සියන් නගරවල දක්නට ලැබේ. එහෙයින් එය විදේශීය ආභාසය අනුව කළා යැයි හැම දෙනෙක්ම පාහේ පිළිගනිති. **වින්සන්ට් ස්මිත්** පවසන පරිදි අශෝකයන් මේ ස්තම්භ පිහිටුවන ලද්දේ බෞද්ධ ස්මාරකයන් ඇති කිරීමේ පරම වෙනතාවෙනි. එය සම්පූර්ණයෙන්ම ඉටුවී ඇත.

සාරනාත් ස්තම්භය මේ අතරින් ප්‍රධානම ස්ථානය ගනී. බුදුන්වහන්සේගේ පළමුවැනි දම් දෙසුම වූ තැන පිහිටුවා ඇති මෙයින් ඒ අමරණීය සිද්ධිය සංකේතානුසාරයෙන් මතකයට නැංවේ. මෙය කඳ අධි දෙකභමාරක පමණ විෂ්කම්භය ඇති උස අධි පණස්භයක් වූ ස්තම්භයකි. ස්තම්භ ශීර්ෂයේ මුදුනේ රූපයෙන් සිංහයින් සතරදෙනෙකු

එකෙකාට පසුපස හරවාගෙන සතරදෙස බලාගෙන සිටින ආකාරයකින් සිංහයින් සතරදෙනාම වක්‍රයක් ඔසවාගෙන සිටින ආකාරයකින් නිරූපණය වෙයි. මේ රූපය ගැන ඇති විවිධ මත අතර 'සිංහයින් සතරදෙනා බුදුන්වහන්සේ දෙසු සත්‍ය සතරය. වක්‍රය ධර්ම වක්‍රයය' යන මතය බොහෝ දෙනෙකු විසින් දරනු ලබන්නකි. **බෙන්ජමින් රෝලන්ඩ්** වක්‍රය වක්‍රවර්තීන් පිළිබඳ සංකේතයක් බව ද ඒ අනුව සාරනාත් ස්තම්භ ශීර්ෂයෙන් බුදුන් වහන්සේ පළමුවෙන්ම ධර්මය දෙසු සිද්ධිය පමණක් නොව මෞර්ය අධිරාජ්‍යය ධර්මය ඔස්සේ ව්‍යාප්ත වූ බවක්ද පිළිබිඹුවේ යනුවෙන් පවසයි. මෙහි ඵලකයේ හස්ති, අශ්ව, සිංහ, වෘෂභ යන සත්වයින් සිවුදෙනා ගමන්කරන ආකාරයට නෙලා ඇති අතර ඵලකයේ සිවුපැත්තේ මැද ධර්මවක්‍ර හතරක් නිරූපිතය. මුර්තිකලාවේ විශිෂ්ට නිර්මාණයන් හැටියට හැඳින්විය හැකි මේ සත්වයින් සතර දෙනා සතරදිසාවන් හඟවන සංකේතයන් ලෙස බොහෝ දෙනෙක් කල්පනාකරති. ඔවුන්ගේ මතයට අනුව හස්ති රූපය පෙරදිගද, වෘෂභ රූපය අපරදිගද, අශ්වරූපය දකුණු දිගද, සිංහරූපය උතුරු දිගද, පිළිබිඹු කරයි. එහෙත් **පරණවිතාන** ශූරීන් මේ ගැන මීට වඩා ප්‍රබල මතයක් ඉදිරිපත් කරයි. ඒ අනුව සත්වයින් සතරදෙනාගෙන් සතර දිසාව පිළිබිඹුවෙයි නම් ඔවුන් නොසෙල්වී සිටිය යුතුය. එහෙත් මෙහි සතුන් සතරදෙනා බියෙන් පැනයන්ට තැත්කරන ආකාරයක් නිරූපිතය. ඔවුන් හැමකෙකු ඉදිරිපසම ධර්ම වක්‍රයක්ද ඇත. මේ අනුව සතුන් සතර දෙනාගෙන් නිරූපණය වන්නේ ජාති, ජරා, ව්‍යාධි, මරණ යන සතර බියයි. — අංගුත්තර නිකායේ මේ සතර අනතුරු දිසා සතරක් ලෙසද දක්වේ. මෙසේ **පරණවිතාන** ශූරීන්ගේ මතය අනුව බුදුන්වහන්සේ පළමුවරට පස්වගමභණුන් උදෙසා කළ දහම් දෙසීමත්, එමගින් සතරබිය පහවන බවත් සංකේතාත්මකව සාරනාත් ස්තම්භ ශීර්ෂය පිළිබිඹුකරයි. මේ ස්තම්භ ශීර්ෂය භාරතීය සංස්කෘතික ඉතිහාසයේ කොයින්තරම් වැදගත් තැනක් ගනීද යන්න භාරත රාජ්‍යය "**සත්‍යමෙව ජයතෙ**" යන ආදර්ශ පාඨය සමඟ එය ජාතික සලකුණ ලෙස භාවිතා කිරීමෙන්ම පෙනේ. **වින්සන්ට් ස්මිත්** පවසන පරිදි කලාත්මක ඖදර්යය අතින් සාරනාත් ස්තම්භය අභිබවා යන අන් කිසිදු ස්තම්භයක් ලොව නැත්තේය. ක්‍රි:ව: හත්වැනි සියවසේ භාරතයට ආ චීන දෙශාටන හියුංයාං ඒ ගැන මෙසේ සඳහන් කරයි. "එය කණ්ණාඩියක් මෙන් දිලියෙන්නේය. හිමකැටියක් මෙන් ඔපවන්නේය. බුදුන්වහන්සේගේ ධර්මගුණ සමුදයය සදකාලිකව එහි බැබළෙන්නේය."

සාරාන්තයක් ස්වභාවයට කලාත්මක වටිනාකම අතින් ලංකාවෙහි අනෙක් එකම ස්වභාවය වූකලී සංවි ස්වභාවයයි. එය සාරාන්තයක් ස්වභාවය අනුවම යටින් දක්ෂ ශිල්පියකු විසින් ඉදිකළ හැටියට සැලකිය හැක. එහෙත් සාරාන්තයේ තරම් කලාත්මක බවකින් සිංහරූප නෙලීමට සංවිගේ කෘතීන් කළ ශිල්පියා අසමත් වූ බව පෙනේ.

ශිලා ලිපියක් කොටා නොමැති 'බකිරා'හි ස්වභාවය මොරිය කලාකරුවන්ගේ මුල්ම අත්-හදබැලීමක් විය හැක. කෙදේ ඔපය අතින් එය ලොරිය නන්දන්ගර්ථ තරම් දර්ශනීය නොවේ. එහි මුදුනේ ඇති සිංහ රූපයද කලාත්මක වටිනාකම අතින් සංවි හා සාරාන්තවල රූපවලට වඩා උනන්දුවෙන් දක්වයි.

දිල්ලිනෝපරා ස්වභාවය උසින් අඩි හතළිස් දෙනකුත් අහල් හතක් පමණ වේ. 'හිමසේනගේ ස්වභාවය' - 'දිල්ලි සිවලි ස්වභාවය' - 'ස්වර්ණමය ස්වභාවය' - 'පිරිමිසාහගේ ස්වභාවය' - ආදි වශයෙන් නම් කිහිපයකින් හඳුන්වන මෙහි මුදුනේ රූපය දැන් දක්නට නොලැබේ. එහෙත් එලකයේ මල්වැල් මෝස්තර ආදිය ගෙවී ඇත. කිසිබාදේ ප්‍රදේශයේ සෙලවුරා දිස්ත්‍රික්කයේ ටොබරා ග්‍රාමයේ සිට පිරිමිසාහ විසින් මෙය දිල්ලියට ගෙන එන ලද බව සඳහන්ය.

ඩෝබ් දිස්ත්‍රික්කයේ සංකිස්ස ස්වභාවය ලිපි ලියා ඇති ස්වභාවයට වඩා මහත්වූත් උසින් අඩුවූත් එකකි. එහි මුදුනේ නිවුණුරූපය ඇත් රූපයක් බව පෙනෙනුද දැනට එම රූපයේ ඉදිරිපස දක්නට නැත. මෙහිද එලකයේ මල්වැල් මෝස්තර දක්නට ලැබේ.

තිරිහුවි දිස්ත්‍රික්කයේ බෙට්ටියාහ් නම් ස්ථානයේ ඇති ස්වභාවය ද අශෝකගේ යයි කෙනෙක් සිතති. එහි ශීර්ෂ මුදුන සිංහරූපයකින් සරසා ඇත. මෙය පර්සියානු හා ග්‍රීක ආභාසයෙන් කරන ලද්දකැයි පර්සියන් කියයි.

ලොරියනන්දන්ගර්ථ ස්වභාවය කලා කෘතියක් හැටියට ඉතා අගය කළ හැකි එකකි. එහි මැනවින් ඔප දමන ලද කඳ අඩි තිස්දෙනකුත් අහල් නවයහමාරක් උසය. කෙදේ පාමුල විෂ්කම්භය අහල් තිස්පහමාරක් වන අතර කෙදේ ඉහල විෂ්කම්භය අහල් විසිදෙනමාරකි. ස්වභාව ශීර්ෂයේ මුදුන මුර්තිකලාව අතින් විශිෂ්ට ස්ථානයක ලා සැලකිය හැකි සිංහ රූපයකින් සරසා ඇත. මෙයින් සාකෂ්ටමයෙන් පිළිබිඹු වන බව කෙනෙක් කියති. එලකයේ පියාඹන භාසයින් කිහිප දෙනෙකු මෙක් නෙරාසිටින සේ කැටයම් කොට ඇත.

බිහාර් දිස්ත්‍රික්කයේ රාම්පූර්ව ස්වභාව දෙකින් වඩා වැදගත් ස්වභාවයේ ශීර්ෂ මුදුන මස්ගොබවලින් පිරුණු වෘෂභ රූපයකින් අලංකාරකොට ඇත.

එය මුර්තිකලාව අතින් අලි කෘතියකි. එහිද එලකයේ මල්වැල් මෝස්තර ඇත. අනෙක් ස්වභාව ශීර්ෂයේ මුදුනේ දක්නට ඇත්තේ සිංහරූපයයි.

අශෝකයන් මේ ස්වභාව පිහිටුවයේ බෞද්ධ ස්මාරකයන් ලෙස බව කවුරුත් පිළිගනිති. එහෙත් භාරතයේ සියලුම ඒකස්වභාවයන් බෞද්ධාගමටම විශේෂ වූ ඒවා ලෙස සැලකීම වැරදිය. විෂ්ණු ආගමේ ස්වභාවයන් මුදුනේ ගුරු එ වාහනය, සවිකොට ඇත. ගෞතමයේ ස්වභාවයන් මුදුනේ ත්‍රිශූලය ඇත. ජෛනාගමේ මේවා පහන් දැල්වීමට භාවිතාකර ඇත.

අශෝක ස්වභාවයන් පර්සියානු ආභාසයෙන් කළ බව කෙනෙක් කියති. එහෙත් එය පිළිගැනීම තර්කානුකූල නොවේ. අශෝකයන් ඇතැම් ලිපි කොටවන ලද්දේ පෙර තිබූ ස්වභාවයන්හි බව ප්‍රකාශනවල සඳහන් වෙයි. නිර්මාණය අතින් ද අශෝක ස්වභාව සහ පර්සියානු ස්වභාව අතර වෙනසක් ඇත. පර්සියානු ස්වභාව කැලි පුරුද්ද ගොඩනැගූ ඒවාය. ඒ ස්වභාවයට පාදයක් ඇති අතර කෙදේ කැටයම් දක්නා ලැබේ. ඒ හැර ඒවා කිසිවිටෙක ඒකස්වභාවයන් ලෙස සාදවා නැත. මේ අනුව අශෝක ස්වභාවයන් ඇතිවූයේ විදේශීය බලපෑමෙනි යන්න පිළිගත නොහැක.

කරුණ මෙසේ වුවද, මේ ස්වභාවයට යම් යම් අංග සඳහා විදේශීය බලපෑම දක්නට ඇති බව නම් පිළිගත යුතුය. මේවායේ දක්නට ඇති පිපි එන නෙලුම්මලක ස්වභාවය ඇති සංස්ථාව සහ එලකයේ දක්නට ලැබෙන මල්මෝස්තර ආදිය ග්‍රීක හා පර්සියානු ආභාසයෙන් කළ බව බොහෝ දෙනෙක් පිළිගනිති. මේ අනුව ස්වභාව නිර්මාණයේ යම් යම් අංගවලදී විදේශීය කලාවන්ගේ ආභාසය ලැබුවද ඒවා සමස්තයක් ලෙස ගත් විට නියම ඉන්දීය නිර්මාණයන් ලෙස ඉදිරිපත් කිරීමට කලාකරුවන් සමත්වී ඇත. එමෙන්ම මුල් යුගයේ සිට භාරතීය ආගම්වල වැදගත් ස්ථානයක් හිමිකර ගත් ගවයා සහ අශ්වයා වැනි සතුන්ද මේ ස්වභාව වල යොදාගෙන ඇත්තේ නියම බෞද්ධ ස්වරූපයක් දීමෙන් බව ප්‍රකට වේ.

හරප්පා සහාන්වයේ සමූහ මුද්‍රාවල ඇති ගවරූප ආදියෙන් මුර්තිකලාවේ උසස් බවක් පිළිබිඹු වෙයි. අශෝක ස්වභාවයේ ඇති රූප ඒවා විකාශනය වීමේ අවස්ථාවක් ලෙස පිළිගන්නවා නම් ඒ අතර තුර කාලයේ එබඳු රූප නැත්තේ මන්දැයි යන ප්‍රශ්නය පැන නගී. එසේවීමට හේතුව ඒ අතරතුර කාලයේ භාරතීය වාස්තුවිද්‍යාවටත්, මුර්තිකලාවටත් යොදාගෙන ඇත්තේ දෘවද්‍රව වැනි අස්ථිර උපකරණ වීමය. ඒ ක්‍රමය අත්හැර මොරිය යුගයේ නැවත ගෞලමය මුර්ති කලාව භාවයක් වූ විද්‍යාව ආරම්භ කරන ලද්දේ හෙලනික ආභාසයෙන් බව කවුරුත්

පිළිගනිති. එහෙයින් දැවදැඩිවලින් කැටයම් කළ ශිල්පීන්ට තරමක උත්සාහයක් දැරීමෙන් ශෛලමය කැටයම් කිරීමද එතරම් උගහට කාර්යයක් නොවන්නට ඇත.

ඉහත සඳහන් ස්තම්භයන් සියල්ල අශෝක යුගයට අයත්දැයි යන්න විමසිය යුතුය. සාමාන්‍ය මතය අනුව අශෝකයන් ස්තම්භ සෑදීම ආරම්භ කරන ලද්දේ සිය රාජ්‍යාදයෙන් 27-28 වර්ෂවල දීය. සහස්රාම් සෙල් ලිපියේ අශෝක තම ආඥා එක්කො ගලක නැතහොත් ස්තම්භයක් ඇති නැතෙක කොටවන බව කියා ඇත. ඒ අනුව ශිලාලිපි දක්නට ඇති ස්තම්භයන්ගෙන්ද සුළු සංඛ්‍යාවක් අශෝකගේ පූර්වගාමීන් කරවූ ඒවා යයි අනුමාන කිරීමට ඉඩ ඇත. එහෙත් ඒවා බෞද්ධ මුහුණුවරකින් ඉදිරිපත් කළේ අශෝකයන් බව පිළිගත යුතුය. අනෙක් අතට, සෙල්ලිපි දක්නට නැති ස්තම්භ සමහරක් අශෝක යුගයට අයත් නොවීමටද ඉඩ ඇත. එසේ වුවද මූර්ති කලාව හා නිර්මාණය අතින් ඒවා මෞර්ය යුගයට අයත්වන බව ස්ථිරය.

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ:—

Indian Architecture:

Percy Brown

The Art And Architecture of India:

Benjamin Rowland

History of Indian And Indonesian Art:

A. Coomaraswamy

Art of the World:

Hermann Goetz

Indian Sculpture And painting:

Khandalavala

The Art of India:

Louis Frederic

History of Indian Architecture:

J. Fergusson

A History of Fine Art in India and Ceylon:

Vincent A. Smith